

Asia: Lausuntopyynnöt arkistolakityöryhmän muistiosta (OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:3) sekä yksityisarkistolakityöryhmän muistiosta (OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:4).

Viitteet: OKM/15/040/2013 ja OKM/40/040/2013

UNIFI kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sekä arkistolakityöryhmän muistiosta että yksityisarkistolakityöryhmän muistiosta. Koska molempien työryhmien ehdotukset kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa valmistellun arkistolainsäädännön kokonaisuudistuksen kautta, UNIFI lausuu molemmista muistioista ja niiden sisältämistä ehdotuksista yhteisesti.

Arkistolainsäädännön kokonaisuudistuksen lähtökohdat ovat ymmärrettäviä. Yleisten toiminnan tehostamistavoitteiden lisäksi muu toimintaympäristön muutos, erityisesti digitalisaatiokehitys, asettaa haasteita koko arkistosektorin toiminnalle sekä vaateita lainsäädännön uudistukselle. Sen vuoksi esitykset arkistolaitosta ja yksityisarkistoja koskevan lainsäädännön uudistamisesta ovat perusteltuja ja toteutuessaan selkiyttäisivät joiltakin osin sekavaa nykytilannetta. Myös esitetty tarve yhdelle yleislaille, johon koottaisiin kaikki viranomaisten tietoaaineistojen käsittelyyn ja tiedonhallintaan liittyvät säännökset, lienee perusteltu.

Arkistolaitos on yliopistojen ja erityisesti niissä tehtävän humanistisen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kannalta merkittävä toimija. Yliopistoille kaavailuissa uudistuksissa on keskeistä, millaisia vaikutuksia niillä on aineistojen säilymiseen ja käytettävyyteen erityisesti aineistojen tutkimuskäytön ja arkistolaitoksen tuottamien tutkimuksen tukipalveluiden näkökulmasta. Tähän liittyvät myös mahdolliset muutokset arkistolaitoksen organisaatiossa muun muassa asiakirjojen sähköisen käsittelyn sekä aineistojen digitoinnin kautta. Mikäli digitointi johtaa alueellisesti kattavan toimipaikkaverkoston harvenemiseen, on erityisen tärkeää huolehtia digitaalisessa muodossa olevien aineistojen avoimesta ja kattavasta saatavuudesta tutkimuskäyttöön. Toisaalta on huomattava, että varsinkin laaja yksityisarkistojen verkosto on osaltaan mahdollistanut arvokkaiden aineistojen talteenoton lähellä ihmisiä.

Lakiehdotus mahdollistaisi paperisten aineistojen hävittämisen, kun aineisto on muutettu sähköiseen muotoon. Koska lisääntyvässä määrin tapahtuva digitointi johtanee vääjäämättä joiltakin osin paperisten aineistojen hävittämiseen, on Kansallisarkistolla suuri vastuu sen tehdessä päätöksiä alkuperäisten aineistojen hävittämisestä. Kun aineistoja muutetaan säilytettäväksi vain sähköisessä muodossa, on alkuperäistä aineistoa hävitettäessä ratkaistava aineiston pitkäaikaissäilytys samalla varmistaen, että käytettävä sähköinen tallennusmuoto on luettavissa vielä pitkänkin ajan kuluttua. Senkin vuoksi tärkeää, että sähköisen arkistoinnin toimintamalleja kehitetään arkistolaitoksen ja yksityisarkistojen yhteistyönä.

Kansallisarkiston ja hallinnollisesti sen alla toimivien maakunta-arkistojen lisäksi myös yksityisten arkistojen aineistoilla on huomattava yhteiskunnallinen ja tutkimuksellinen merkitys. Perinteisesti yksityisarkistot ovat täydentäneet tärkeällä tavalla arkistolaitoksen toimintaa muun muassa tukemalla osaltaan aineistojen monimuotoisuutta.

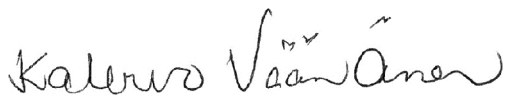
Yksityisarkistojen toiminnan tukemisen suhteen olennainen muutos koskee perspektiivin kääntämistä vakiintuneiden instituutioiden rahoittamisesta yksityisten arkistoaineistojen säilymisen ja käytön tukemiseen, toisin sanoen lakiin ei enää sisällytettäisi yksityisten arkistojen taloudellisten toimintaedellytysten turvaamista nykyisellä tavalla.

Muutos vahvistanee Kansallisarkiston roolia, sillä lakiehdotuksen mukaan se toimisi jatkossa yksin yksityisarkistojen rahoituksesta vastaavana valtionapuviranomaisena. Samalla se mahdollistanee toiminnan entistä asiantuntevamman ja tehokkaamman ohjauksen mutta voi samalla uhata joiltakin osin yksityisarkistojen toiminnan jatkuvuutta ainakin sen nykyisessä laajuudessa. Tässä mielessä lakiehdotuksien luoma nimenomainen Kansallisarkiston velvoite koskien sen roolia kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien yksityisten arkistoaineistojen säilyttäjänä sekä säilymisen edistäjänä selkiyttäisi nykytilannetta tärkeällä tavalla.

Kuten muistioissa todetaan, yksityisarkistojen pieni koko ja suuri määrä eivät ole johtaneet arkistolaitoksen ja yksityisarkistojen muodostamaa kokonaisuutta tarkastellen optimaaliseen toimintaan. Aineistojen tutkimuskäytön näkökulmasta on tervetullutta, että koko arkistosektoria kehitetään yhtenä kokonaisuutena arkistolaitoksen ja yksityisarkistojen yhteistyössä, ja että samalla tuetaan ja edistetään aineistojen yhteiskäyttöisyyttä muun muassa yhteisten palveluratkaisujen kautta.

Helsingissä 13. maaliskuuta 2015

Suomen yliopistot UNIFI ry, Finlands universitet UNIFI rf

Kalervo Väänänen

Puheenjohtaja

Leena Treuthardt

Toiminnanjohtaja